

Megemlékezések. A. A. Burikinnak (1954–2021), a sokoldalú orosz nyelvésznek és történésznek Sz. A. MIZNYIKOV állít emléket (301–305), T. G. BASZANGOVA pedig a szerző névtani publikációinak a bibliográfiáját közli (306–312).

PELCZÉDER KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1132-349X>

Pannon Egyetem

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Namn och bygd 109. (2021)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM.

Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 178 lap

1. A Namn och bygd 109. száma tizenegy (angol nyelvű összefoglalóval ellátott) tanulmányt, három kisebb írást és nyolc ismertetést kínál az érdeklődőknek. A tanulmányok előtt egy bejelentés olvasható: a szerkesztők úgy érezték, hogy a periodikában megjelenő írások tematikája jelentősen kiszélesedett az utóbbi években, így ettől az évtől kezdve az 'Északi helynévkutatás folyóirata' helyett az 'Északi névkutatás folyóirata' alcímet viseli a kiadvány.

2. INGE SÆRHEIM nyitó írása a délnyugat-norvégiai *-stad* utótagú neveket vizsgálja (7–25). Kiindulópontja az, hogy a régészek szerint a prehistorikus időkből származó nevek meg egyeznek a ma is meglévő tanyanevekkel. A régi tanyanevek sok esetben rekonstruálhatók mai összetett nevekből: pl. **Gjellestad* < *Gjellestadviga*. Fontos megjegyezni, hogy a *stad* 'hely, fekvés' főnév a norvég helynevekben eltérő módon szerepel, mint az ősi tanya- és településnevekben: a *Mjelkestadholet* helynév például egy olyan helyre utal, ahol teheneket fejtek, míg a *Tjelmstadmýra* szénatartóval ellátott lápot nevez meg. Hangtani kérdések tárgyalása után SÆRHEIM megvizsgálja azt a korábbi vélekedést is, hogy a nevek többsége személynévi vagy ragadványnévi előtagú. Korpuszában a meglévő települések esetében a nevek 20–30%-a sorolható ebbe a csoportba, s az elhagyatott tanyák elnevezései körében is ennyi e nevek aránya. Úgy tűnik, hogy a *-stad* utótagú településnevek története egészen a kora vaskorig nyúlik vissza, az ilyen, elhagyatott tanyákra utaló nevek pedig betekintést adnak a skandináviai tanyák és települések történelem előtti megnevezéseibe.

A svéd tőnevekben felbukkanó *-nir* elemnek szentelte írását SVANTE STRANDBERG (27–34). A smålandi *Flocken* nevű tó közelében található egy *Fluxerum* nevet viselő tanya. ELOF HELLQUIST korábban azt feltételezte, hogy a *Fluxerum* az ósvéd **Floknir*, azaz a *-nir* utótag előtti *i*-mutáció (egyfajta hangrendi illeszkedés) nélküli formából eredeztethető. Szóalkotási szempontból fontos kérdés, hogy a protoskandináv időkben *i*-mutáció nélkül létrejöhetek-e nem összetett svéd tőnevek, amelyek formálisan elsődleges nevek, illetve a *-nir* utótaggal ellátott elsődleges névképződmények. A szerző számos morfológiai és szemantikai alternatívát javasol *Flocken* értelmezéséhez. Végső következtetése az, hogy semmiképpen sem szükséges a kérdéses nevet a korai ósvéd, *-nir* utótagot tartalmazó **Floknir*-ra visszavezetni.

MAGNUS KÄLLSTRÖM az U 494 rúnakő feliratát választotta cikke tárgyául (35–45). Korábbi feltételezések szerint a feliraton ez olvasható: 'Brunkel ezt a követ Rågnmund(?),

apja(?) emlékére állíttatta, a [...] örököse'. A szerző szerint a rúnairás utolsó részén a felszín a 17. században erősen mállott, így a szöveg olvashatatlaná vált. Úgy véli, hogy az állítólagos *m* rúna eredetileg *k* volt, ez pedig egy **uikinkr* sorozatot ad, amely könnyen reprezentálhatja a *Vikingr* nevet, melyet egy közeli rúnakőre szintén rögzítettek (U 498†). Mivel a név vélhetően tárgyesetben szerepel, az állítólagos *r* rúna valójában félreolvasás lehet, s a *b* alkotja a következő szó első rúnáját, amely ezután *b[rō]ður* 'testvér'-ként rekonstruálható. A sor végén nem látható név feltehetően a genitivusban álló *Fasti* vagy *Æisti*. A felirat teljes jelentése ennek fényében a következő lehet: 'Brunkel ezt a követ Viking(?)-nek, testvérenek (?), Faste (?) örökösének az emlékére állíttatta'.

HENRIK WILLIAMS szintén a rúnák világába kalauzolja az olvasót (47–57). A mára elveszett Sm 79 rúnakő a *rakr* : *lakpi* : *stin* : *yfir* : *þiuk* : *s ... n* : *s[i]n* : *s ...* feliratot viselte. RAGNAR KINANDER értelmezésében a felirat elején álló személynév esetében a rúnairásos svéd *Rinkr*-ből keletkezett a *Rekk*. Erre a változásra azonban nincs bizonyíték a viking kori Smålandban. WILLIAMS viszont a felirat helyesírásából kiindulva a rúnairásos svéd *Rakr* 'egyenes, függőleges' személynévet gyanítja benne, mely a név viselőjének testtartására utal. A fizikai jellemzők alapján történő névadás jellemzőnek mondható, és a kövön említett másik ember neve ugyanilyen motivációt rejt: *Þiokkr* 'testes, zömök'; ez erősíti WILLIAMS feltevését.

A *Dagön* és a *Daglō* helynevekkel foglalkozik munkájában LENNART HAGÅSEN (59–69). A *Dagön* utolsó eleme a svéd *ö* 'sziget' határozott alakja. A név egy hajdani kis szigetre utalt, amely ma a szárazföld része, s melynek nagy részét egy feltűnő sziklás domb foglalja el. Az első elem lehetséges magyarázata az, hogy a domb és a sziget napsütéses (ti. *dag* 'nap'). Az egykori szigetet egyébként *Herrön* néven is említik, melyben az 'úriember' jelentésű *herre* lexéma fedezhető fel, s így arra a férfira utalhat, aki a földet birtokolta a szigeten. A hely harmadik neve, amely a mai napig él, a *Tolstaön*. A sziget Tolsta község része volt a 17. század óta. A *Daglō* elnevezés egy korábbi *Daglōs* alakból származik, mely a ritkán használt *daglōs* 'nappali fény nélkül, napfény által el nem ért; alacsonyan fekvő, föld alatti' szóval függ össze. A szerző feltételezi, hogy a kérdéses földterület árnyékos helyen lehetett.

A *-rum* elemet tartalmazó *Djulborum*, *Högsjörum*, **Rundarum* és *Öknaborum* helyneveket elemzi írásában SVANTE STRANDBERG (71–79). A szerző elemzésével arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy e nevek olyan birtokkomplexumokat neveznek meg, melyek egy központi birtoktól függenek. Másik tanulmányában a *Rännaväg* nevet vizsgálja (81–87). A név utolsó eleme a *väg* 'út' lexéma. Az első elem valószínűleg a *rand* szó vagy egy *Rand*-helynév. *Rännaväg* környékén számos olyan topográfiai képződmény található, amelyre a *rand* 'csík, keskeny vonal; él' szóval lehetséges (volt) utalni. A szerző azt tartja a legvalószínűbbnek, hogy a név *Ränna*- eleme közvetlenül vagy közvetve azzal a patakkaal hozható összefüggésbe, amely az Oxasjön tótól a Bystadsjön tóhoz vezet.

JOSEFINE DEVINE 2021 márciusában mutatta be PhD-értekezését az Umeåi Egyetemen, Hackås és Oviken egyházközségek településneveiről, külön fejezettel a nyári farmnevekről. TOM SCHMIDT cikke a dolgozatról külső bírálólként készített véleményének átdolgozott és rövidített változata (89–104).

A névtan egyik alapvető kérdésével foglalkozik STIG J. HELSET: azzal, hogy van-e jelentésük a helyneveknek (105–125). A kérdés feltárásához a szerző norvégiai hegyneveket vizsgál a kognitív metafora- és metonímiaelmélet keretében. Ezekben az emberi fogalmi rendszerre úgy tekintenek, mely alapvetően metaforikus és metonimikus, azaz gondolatainkat, tapasztalatainkat, felfogásainkat és cselekedeteinket metaforák és metonimák irányítják. A sunnmørei hegynevek tanulmányozása azt mutatja, hogy a nem összetett nevek

túlnyomó többsége (pl. *Fingeren, Hanen és Slogen*) metaforikus: a tulajdonságok az egyik fogalmi tartományból (emberek, állatok és tárgyak) átkerülnek egy másik tartományba (hegyek). Ez jellemző az összetett nevek (pl. *Maudekollen, Middagshesten, Høgstolen*) földrajzi köznévi elemeire is. A cikk azt sugallja, hogy egyes nevek ugyanúgy metonimikusak is lehetnek, s a jellemzők átvitele a tartományon belül történt (pl. *Hornet, Melshorner*). HELSET azt állítja, hogy a legtöbb sunnmørei hegynévnek van valamiféle jelentése.

JOHAN HEDBERG arra volt kíváncsi írásában, hogy a családnév-változtatási kérelmeket milyen állami és kereskedelmi hatás érte Svédországban a 20. század első felében (127–143). A hivatalos személynévpolitika fő célja ebben az időszakban az volt, hogy a lakosságot egyedibb családnevek felvételére ösztönözze. Ennek egyik módja új név létrehozása, így 1921-től a svéd állam közzétette javaslatainak listáját. Ugyanebben az időszakban egyfajta kereskedelmi piac is megszületett, ahol 'névügynökség'-ként ismert kisvállalkozások adtak családnévjavaslatokat. A tanulmány az 1925-ben és 1945-ben benyújtott névváltoztatási kérelmek alapján azt vizsgálja, hogy a névváltoztatók milyen mértékben vették igénybe az állam, illetve a névügynökségek által készített listákat. Úgy tűnik, a névváltoztatók meglehetősen korlátozott érdeklődést mutattak az állam által javasolt nevek iránt. 1925-ben az összesen 169 kérvényezett név 27,8%-a jelent meg az állami listákon, 1945-ben az összes névnek (3246) mindössze 16,4%-a. A névváltók szívesebben fordultak a névügynökségekhez: 1925-ben a nevek tizedének létrehozásában működtek közre, míg 1945-ben ez az arány már 59% volt. Figyelemre méltó, hogy 1945-ben egyetlen névügynökség, a Namcentralen segített a pályázatok csaknem harmadában.

3. A kisebb írásokat közlő rovatban SVANTE STRANDBERG a *Lebro* (< **Līdha(r)bro* 'híd a tónál' vagy **Līdha(r)bro* 'híd a hegyoldal vagy lejtő alatt'; 145–147) és a *Lunten* (< *Lungeten* < **Lungætra(r)sio(r)*; 148–150) neveket etimologizálja, míg PER VIKSTRAND a *Varnhem* név kapcsán STRANDBERG korábbi névfejtésével kapcsolatban foglal állást (151–152).

4. A kötetet nyolc munka (5 tanulmánykötet és 3 monográfia) ismertetése zárja (153–172).

GYÓRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nordisk tidskrift för socioonomastik 1. (2021)

Szerkesztők: EMILIA ALDRIN – LINNEA GUSTAFSSON – LENNART RYMAN.

Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 165 lap

1. A méltán elismert skandináv névkutató közösség új periodika megjelenítésével színe-síti a nemzetközi névtani szakirodalom spektrumát. A Nordisk tidskrift för socioonomastik, azaz 'Északi socioonomasztikai folyóirat' névre keresztelt, évente megjelenő periodika első száma hat tanulmányt tartalmaz. A cím ellenére a kötetben nem csupán skandináv